

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ISSN 2522-4603

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Серія
ЮРИДИЧНІ НАУКИ

<https://doi.org/10.32689-2522-4603>

Випуск 2 (58)
2019

Засновано 2001 року
Видання виходить 4 рази на рік

Київ
2019

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43

Об'єднана редакційна рада видання **Наукові праці МАУП**

М. Н. Курко, д-р юрид. наук, проф. — Голова ради

Заступники Голови

Є. О. Романенко, д-р наук з держ. упр., проф.

М. Ф. Гончаренко, канд. екон. наук, доц.

А. М. Кислий, д-р юрид. наук, проф.

О. І. Дацій, д-р екон. наук, проф.

І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.

Редакційна колегія серії Юридичні науки

Кислий Анатолій Михайлович, д-р юрид. наук, проф., директор Навчально-наукового інституту права Міжрегіональної Академії управління персоналом — **Головний редактор**.

Ануфрієв Микола Іванович, д-р юрид. наук, проф., проф. кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Вечорек Лешик, д-р хабілітований наук правничих, директор Інституту судових експертиз ім. проф. доктора Яна Зегна у Кракові Міністерства справедливості Польщі (Польща).

Дорохіна Юлія Анатоліївна, д-р юрид. наук, доц., проф. кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Заросило Володимир Олексійович, д-р юрид. наук, проф., зав. кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Кайдашев Роман Петрович, д-р юрид. наук, проф., проф. кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Литвиненко Віктор Іванович, д-р юрид. наук, проф., зав. кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Муравйов Кирило Володимирович, д-р юрид. наук, доц., зав. кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Тімашов Віктор Олександрович, д-р юрид. наук, доц., Київський національний торговельно-економічний університет, кафедра адміністративного, фінансового та інформаційного права.

Фатхутдінов Василь Гайнулович, д-р юрид. наук, доц., проф. кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Федоренко Владислав Леонідович, д-р юрид. наук, проф., директор Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України.

Яскенія Єжи, д-р хабілітований наук правничих, професор звичайний, декан відділення права, адміністрування та управління Університету Яна Кохановського в Кельце (Польща).

Випуск рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 12 від 26 грудня 2019 р.)

Видання індексується Google Scholar

Наукові праці МАУП. Серія : Юридичні науки. 2019. Вип. 2 (58). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2019. 122 с.: іл. Бібліогр. у кінці ст. Виходить 4 рази на рік.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник "Наукові праці МАУП" (серія: Юридичні науки) за наказом Міністерства освіти і науки України від 24.10.2017 р. № 1413 включено до Переліку фахових видань як фахове видання з юридичних наук.

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2019

ЗМІСТ

Автори випуску	4
Веклич В. О. <i>Значущість принципів права у міжнародному комерційному арбітражі</i>	6
Галаченко О. О., Агаєв Хусейн <i>Порівняльний аналіз першої частини Кримінального кодексу України та Кримінального кодексу Азербайджанської республіки</i>	13
Заросило В. О. <i>Механізм адміністративно-правового регулювання пробації в Україні та його особливості</i>	18
Дроботов С. А. <i>Конституційно-правові аспекти забезпечення національної безпеки України</i>	24
Лепех Ю. С. <i>Методологія юридичної правотворчості у діяльності органів державної влади та управління</i>	33
Оскирко О. П. <i>Явище паронімії в сучасній українській термінології юриспруденції</i>	40
Амелін О. Ю. <i>Працівники органів прокуратури як суб'єкт інформаційного права: основні права та обов'язки у контексті сучасного праворозуміння</i>	51
Заверуха В. Г. <i>Проблеми системного аналізу принципів адміністративно-правового регулювання нормотворчої діяльності в Україні</i>	61
Міхеєв М. В. <i>Основні відмінності між кримінальним та адміністративним процесами</i>	68
Тагієв Мамед <i>Порівняльний аналіз діяльності прокуратури України та прокуратури Азербайджанської республіки</i>	74
Шапранський Т. О. <i>Програма використання й охорони земель та інших природних ресурсів як механізм раціонального управління землями територіальних громад (на прикладі міста Буча Київської області)</i>	79
Шевченко С. С. <i>Принципи застосування інструментальної детекції брехні в адміністративно-правових відносинах</i>	89
Шинькович А. В. <i>Архетипові засади обґрунтування феномену “публічне управління” в контексті трансформаційних процесів, притаманних державному управлінню</i>	97
АКАДЕМІЧНЕ ЕСЕ	105
Пёхов В. М., Пёхова С. В., Шевчук В. В. <i>Транснаціональна корупція в Україні: причини, последствия и пути сокращения</i>	105

О. П. ОСКИРКО

<https://orcid.org/0000-0001-8486-9173>

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ЯВИЩЕ ПАРОНІМІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Наукові праці МАУП. Серія Юридичні науки, 2019, вип. 58(2), с. 40–50

<https://doi.org/10.32689/2522-4603-2019-02/58-40-50>

Проаналізовано одне з лексико-семантичних явищ української мови — термінології юриспруденції. Визначено основні шляхи походження явища паронімії, виявлено різні види паронімів; проаналізовано способи розрізнення дефініцій — паронімів у терміносистемі юриспруденції. З'ясовано, що явище паронімії мало досліджене, а отже, актуальне в сучасній лінгвістиці. Доведено, що в лінгвістичній літературі відсутнє всебічне висвітлення сутності паронімів. Вчені по-різному розуміють тлумачення дефініцій та бачення можливостей такої групи лексики як пароніми. Встановлено, що термінології юриспруденції властиве явище паронімії з тими самими ознаками, які наявні в лексичній системі сучасної української мови.

Явище паронімії привертає увагу науковців уже протягом багатьох століть, і як одне з актуальних проблем сучасної лінгвістики було предметом дослідження представниками таких галузей, як: психологія, філософія, лінгвістика, економіка, інформатика. Серйозне дослідження патронімічних явищ і паронімічних конструкцій зокрема, розпочалося тільки у другій половині ХХ ст., тому питання про паронімічні явища лишається й донині одним з найбільш дискутованих та недостатньо розроблених. Природа явища паронімії — психолінгвістична, адже відсутність контролю за тим, що вимовляє мовець, часто призводить до ненавмисного змішування паронімів у паронімічній парі.

У зв'язку зі змінами, що останнім часом відбулися в політичному й соціально-економічному житті України [10], серед науковців зростає інтерес до аналізу та досліджень професійної лексики української мови, до складу якої постійно надходить велика кількість іншомовних запозичень, а отже, формується нова власне українська лексика на позначення різних понять і процесів, водночас збагачується система галузевої термінології різних наукових дисциплін [3, 15].

У дослідженні паронімів помітна орієнтація на засади й принципи, які були розроблені в класичній лінгвістиці (Ю. Бельчиков, О. Вишнякова, О. Гвоздєв, М. Колесников, В. Красних, М. Панюшева, М. Фоміна, Л. Щерба) та сучасному українському мовознавстві (В. Ващенко, С. Головащук, Д. Гринчишин, М. Демський, П. Дудик, І. Кочан, А. Критенко, Л. Мацько, М. Плющ, О. Пономарів, В. Русанівський, О. Селіванова, О. Сербенська, О. Тараненко, С. Єрмоленко).

У сучасному термінознавстві пароніми були об'єктом наукового дослідження О. Тур, О. П'ятецької, О. Петухової, С. Белик-Верхолої, О. Горбача, В. Марченко, Т. Панько, О. Литвин, Г. Наконечної та ін.

Напрацювання в лінгвістичних студіях сприяють процесу кодифікації та впорядкування терміноодиниць української мови. Сучасні наукові розвідки сприяють осмисленню явища паронімії в термінології, виявляють, властиві для паронімів, характерні ознаки, наводять пароніми з іншими мовними явищами: антонімії, омонімії, синонімії, полісемії тощо. Відсутність у лінгвістичних студіях ґрунтового дослідження паронімії як лексико-семантичне явище в українській термінології юриспруденції й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Отже, здійснимо семантичний аналіз різних видів паронімів, з'ясуємо шляхи їх творення, визначимо способи розрізнення термінів-паронімів в українській юридичній терміносистемі. Дослідження передбачає вирішення таких завдань: методом суцільної вибірки виявити паронімічні пари у термінології юриспруденції; визначити способи розрізнення значення паронімів, з'ясувати шляхи їх творення.

В українській мові явище паронімії вивчене недостатньо повно. Наявність в сучасних лінгвістичних студіях суперечливих поглядів на проблему паронімії, прагнення виявити нові підходи до вивчення паронімів, окреслити способи опису паронімічних відношень між словами — ознаки відсутності всебічного висвітлення цього мовного явища. Вчені по-різному розуміють тлумачення дефініцій та бачення можливостей такої групи лексики як пароніми, інтерпретують лексико-семантичні контакти в групах співзвучних слів. Відсутність комплексного підходу до вивчення явища паронімії пояснюється структурною й функціональною неоднорідністю цього явища.

Незважаючи на те, що в сучасному мовознавстві не лише немає єдиного чіткого уявлення про паронімію як лінгвістичного явища, і сам термін залишається найменш зрозумілим та ясним для науковців. У передмові до "Словника паронімів української мови" Д. Г. Гринчишина, О. А. Сербенської зазначено, що "пароніми — це слова, які дуже близькі своїм звучанням, але різні за значенням і написанням" [11, 3]. В "Енциклопедії української мови" за загальною редакцією В. Русанівського пишеться: "Пароніми — це слова, а також фразеологічні одиниці й синтаксичні конструкції, що за умови повної чи часткової семантичної відмінності є дуже подібними за формою, унаслідок чого можуть сплутуватися в мовленні чи спеціально обіграватися зі стилістичною настановою" [9, 184]. На думку О. О. Селіванової, пароніми — "слова або фрази, що мають часткову звукову подібність і семантичну розбіжність (повну

чи часткову)” [4, 448]. Автори підручника зі стилістики української мови під пароніми розуміють однокореневі слова, які належать до тієї самої частини мови, мають різне або частково інше лексичне значення, однак близькі між собою фонетично, різняться афіксом (афіксами) чи окремими звуками або тільки одним звуком (фонемою) [1, 164]. У підручнику “Сучасної української літературної мови” за заг. редакцією А. П. Грищенка паронімами називають слова, утворені від одного й того самого кореня за допомогою різних афіксів і вживані в лексичній системі мови з різними значеннями [6, 156]. О. Пономарів під паронімами розуміє слова, близькі за звуковим складом і вимовою, але різні за значенням: *кампанія* // *компанія*, *розбещений* // *розпещений*, *афект* // *ефект*, *дебатувати* // *дебютувати* [7, 46]. В 11-му томі “Словника української мови” пароніми (грец. *para* — біля, поряд і *опута* — ім’я) — слова, утворені від одного й того самого кореня за допомогою різних афіксів і вживані в лексичній системі мови з різними значеннями [12, 171]. У широкому розумінні пароніми — це будь-які слова, що визначаються звуковою подібністю. У вузькому розумінні пароніми обмежуються сферою співзвучних однокоренових слів з різним значенням, що належать до одного лексико-граматичного розряду, н-д: *приводити* // *призводити*; *виконавський* // *виконавчий* тощо. Отже, проаналізувавши всі визначення, під паронімами будемо розуміти слова, близькі за звуковим складом, нетотожні за семантикою, що належать до однієї лексико-граматичної категорії.

Загалом для термінології паронімія не характерна, оскільки вона може стати причиною сплутування наукових понять, неправильного добору слів. Паронімія є причиною мовних труднощів, особливо коли йдеться про різнкореневі слова, які мають випадкову співзвучність і можуть помилково сприйматись одне замість іншого.

Для паронімії в термінології й загальновживаній лексиці характерними є спільні ознаки. Аналізуючи лексико-семантичні особливості паронімів української юридичної термінології уможливорює виокремити їх типи за такими ознаками: за ступенем зближення звукового оформлення; способом творення; характером семантичних зв’язків; мовним походженням.

За ступенем зближення звукового оформлення морфемного складу в юридичній термінології представлено максимальні (найбільший збіг) і мінімальні (найменший збіг) пароніми. Максимальні пароніми характеризуються великою спільністю звучання, відрізняються лише одним звуком чи місцем звука в слові, наприклад: *декваліфікація* // *дискваліфікація*, *ступінь* // *ступінь*, *кампанія* // *компанія*, *орден* // *ордер*, *припис* // *пропис*, *приписка* // *прописка*, *статут* // *статус*, *ліцензія* // *ліценція*. Мінімальні пароніми розрізняються морфемами: *правовий* // *правничий* // *правний*, *факт* // *фактор*, *людський* // *людяний*, *освітлювати* (приміщення) // *висвітлювати* (питання), *цивілізований* (освічений) // *цивільний* (правовий), *норма* // *норматив*, *комітет* // *комітент*, *страховик* // *страхувальник* // *страхувач* тощо, н-д: *Анрі Барбюс став головою Всесвітнього комітету боротьби проти війни й фашизму* [12, т. IV, с. 247]; *На підставі договору комісії одна особа (комісіонер) зобов’язується з доручення другої особи (комітента) за винагороду ук-*

ласти один або кілька правочинів від свого імені, але коштом комітента [12, т. IV, с. 247]; В нашім купе їдуть сільська вчителька, її донька і службовець якогось **страхового** бюро [12, т. IX, с. 755]; Юридична або дієздатна фізична особа, що уклала договір страхування або є **страхувальником** в силу закону (при обов'язковій формі страхування) та сплачує страхові внески [12, т. IX, с. 755].

Частина паронімів української мови виникла за допомогою морфологічного способу словотворення, зокрема шляхом додавання префіксів і суфіксів, словоскладання.

За способами творення в юридичній термінології виділяємо такі види паронімів:

1) суфіксальні пароніми, утворені додаванням до основи суфіксальних морфем:

- “комітент // комітет” — **комітент** — юридична особа в договорі комісії, що доручає іншій особі здійснити за винагороду одну або кілька операцій з товаром, акціями, іноземною валютою, н-д: **комітент** не повинен уводити в податкову базу суму, що надійшла на рахунок [12, т. IV, с. 247] і **комітет** — колегіальний орган управління, що керує будь-якою сферою державної, господарської, суспільної діяльності, н-д: **комітет** статистики; **комітет** захисту прав споживачів; **комітет** виборців України [12, т. IV, с. 247];
- “адресант // адресат” — спільний корінь **адрес-**; розрізняються наголосом і закінченнями — нульовим та **-а**. **Адресант** — “той, хто посилає кому-небудь лист, телеграму і т. ін.; відправник” і **адресат** — “той, кому адресується, посилається лист, телеграма тощо; той, хто одержує інформацію”;
- “виборний // виборчий” — спільні корінь **-бор-** і префікс **ви-**; розрізняються суфіксами **-н-**, **-ч-**. **Виборний** — “який визначається, обирається голосуванням на якусь посаду або для виконання певних обов'язків”, н-д: Треба всіма способами підвищувати відповідальність **виборного** активу, організувати його систематичне навчання і своєчасне інформування [11, 28] і **виборчий** — “який стосується виборів, їх організації та проведення”, н-д: За вікнами вже розвиднілося, гомоніли люди, поспішаючи на **виборчі** дільниці [11, 28];
- “виконавський // виконавчий” — спільні корінь — **кон-**, суфікси **-а/в-**, префікс **ви-**; розрізняються суфіксами **-ськ-**, **-ч-**. **Виконавський** — “який стосується будь-якого виконання, крім керівного”, н-д: Робота з кадрами сьогодні спрямовується насамперед на підвищення компетентності, **виконавської** дисципліни, відповідальності за доручену справу перед партією і народом [11, 35] і **виконавчий** — “який здійснює виконання рішень, постанов, практичне керівництво чим-небудь”, н-д: **Виконавчий** комітет “Народної волі” звертався з листом, адресованим групі закордонних товаришів [11, 35];
- “громадський // громадянський” — спільні корінь **громад-**, суфікс **-ськ-**; розрізняються суфіксом **-ян-**. **Громадський** — “який стосується

ся суспільства, громади чи окремого колективу; який відбувається в суспільстві (громаді, колективі) або пов'язаний з суспільно корисною діяльністю”, н-д: *Йдуть розмови про те, щоб десятикласників звільнити від **громадських** доручень, нехай заздалегідь готуються до іспитів, до закінчення школи [11, 54]* і **громадянський** — “який стосується громадянина як члена суспільства, властивий йому”, н-д: *Зараз, за кілька годин я стану до виконання найсвятішого **громадянського** обов'язку — захисту своєї Батьківщини від ворогів [11, 54]*;

- “дисциплінарний // дисциплінований” — спільний корінь дисциплін; розрізняються суфіксами -ари-, -ова/н-. **Дисциплінарний** — “пов'язаний з нормами дисципліни, покараннями за їх порушення”, н-д: *Прокурор вирішив не притягати Вербоного **до** кримінальної відповідальності, а зробив подання про його **дисциплінарне** покарання [11, 61]* і **дисциплінований** — “який дотримується вимог дисципліни; організований”, н-д: *Сьогодні ми приймаємо першу групу **дисциплінованих** хлопчиків у табір [11, 61]*.

За переконанням В. Сімонок у багатьох наукових розвідках не звертається увага на характер префіксів, наявних в паронімічній парі, в інших наголошується на тому, що префікси мусять бути тільки близькозвучними [5, 273].

2) префіксальні пароніми, утворені за допомогою префіксальних морфем:

- “виголошувати // проголошувати” — пароніми **виголошувати** — “прилюдно виступати (з промовою, доповіддю), вимовляти які-небудь слова, фрази”, н-д: *Які запальні мрії **виголошували** вони, зібравшись коло кіптявого каганця в кімнаті голови [11, 30]* і **проголошувати** — “декларувати, обнародувати”, н-д: *Релігія завжди протиставляла Землю й небо і **проголошувала** небо недосяжним [11, 30]*;
- “визначати // відзначати” — спільні корінь **-знач-**, суфікс **-а-**; розрізняються префіксами **ви-**, **від-**. Похідні пароніми **визначення** // відзначення // зазначення, визначений // відзначений // зазначений. **Визначати** — “розпізнавати що-небудь за певними ознаками”, н-д: *За вмістом радіоактивних елементів і свинцю **визначають** вік метеоритів [11, 32]* і **відзначати** — “виділяти позначкою; відмічати; записувати”, н-д: *У рукописі треба уважно **відзначити** всі неясні місця [11, 32]*;
- “рішення // вирішення” — пароніми **рішення** — “директивні настанови партії, уряду, присуд суду, розпорядження якої-небудь організації, зборів”, н-д: *Південна небезпека щодалі дужче привертала до себе увагу країни. Політбюро Центрального Комітету партії винесло спеціальне **рішення** про виділення врангелівського фронту в самостійний фронт [11, 39]* — **вирішення** — “доходження якого-небудь висновку; знаходження відповіді”, н-д: *Необхідність свідомого застосування матеріалістичної діалектики у процесі пізнання можна показати на прикладі **вирішення** питання про побудову теоретичної біології [11, 39]*;
- “запит // попит” — пароніми **запит** — “вимога офіційного роз'яснення з приводу якоїсь справи”, н-д: *Депутат Верховної Ради має право*

звернутися із **запитом** до Ради Міністрів, до міністрів та керівників інших органів, утворюваних Верховною Радою [11, 77] і **попит** — “вимога на певний товар; потреба в чомусь (зрідка — в комусь)”, н-д: *Намічено збільшити обсяг виробництва на 18–20 процентів, добитися дальшого зростання продуктивності праці, нарощування випуску товарів, які користуються підвищеним **попитом*** [11, 77].

3) флективні пароніми — значеннєве розмежування у яких досягається відмінностями у фонетичному вираженні флексії:

“девіза // девіз” — **девіза** — “фінансовий вексель, чек і т. ін., виписаний в іноземній валюті для оплати його за кордоном”, н-д: *використання **девізів** у міжнародних розрахунках, належати до **девізів**, **девізна** політика* [13, 348]; і **девіз** — “стисле формулювання провідної ідеї, програми дій”, н-д: ***девіз** життя, придумати **девіз*** [13, 348];

“адрес // адреса” — пароніми **адрес** — “письмове, переважно ювілейне привітання, звернене до особи, установи”, н-д: *Представник Міністерства освіти, закінчивши промову, передає ювілярові **адрес** і, обнявши, гаряче цілує її* [11, 16] — **адреса** — “місце проживання чи перебування особи або місце знаходження установи, а також напис на конверті, бандеролі тощо”, н-д: *Дізнаватися **адреси** цієї секретної установи не було потреби...* [11, 16];

“привілеї // привілей” — пароніми привілеї (мнж.) // привілей (одн.), іменники чол. роду; різняться закінченням **-їв**, не треба сплутувати з іменниками жіночого роду типу: алеї // алей, лілеї // лілей. **Привілеї** — “виключне становище індивіда чи соціальної групи, пов’язане з особливими можливостями та умовами їхньої життєдіяльності, що виділяє їх із суспільства, ставить над ним”. Привілеї є відхиленнями у праві (виключним правом), основна мета яких — поліпшення становища, підвищення статусу одних осіб, соціальних груп за рахунок інших. За допомогою привілеїв створюються умови підвищеного комфорту життя для певного кола осіб [14, 344] і **привілей** — “у феодальному суспільстві — узагальнена назва нормативного акта, яким монархи надавали чи підтверджували особливі права певним особам, станам, територіям та ін.” [14, 344];

4) кореневі пароніми, у яких значеннєве розмежування досягається відмінностями у фонетичному вираженні кореневої морфеми:

“комплекс // комплект” — пароніми комплекс (лат. *compleхиз* — “поєднання”, “зв’язок”), комплект (лат. *compleіиз* — “повний”); розрізняються кінцевими приголосними **с, т**. **Комплекс** — “поєднання, сукупність предметів чи явищ, що становлять собою щось ціле”, н-д: *Нарешті, в четвертому комплексі були операції переливання крові. Цим **комплексом** і керував доктор Івановський* [11, 100]. **Комплект** — “повний набір предметів (інструментів, книг і т. д.), які мають однакове чи споріднене призначення”, н-д: *На дошках лежали **комплекти** центральних і обласних газет, вирізки з преси, листки* [11, 100];

“кон’єктура // кон’юнктура” — розрізняються кореневим голосним **є**

та буквосполученням **юн. Кон'єктура** (спец.) — “відновлення зіпсованих місць у тексті або розшифрування на основі здогадів тексту, що не піддається прочитанню”: *Пожвавлений інтерес у присутніх викликало обговорення різних варіантів **кон'єктур** [11, 101] — **кон'юнктура** — “сукупність взаємозв'язаних умов, обстановка, що створилася; стан речей, що може впливати на хід і результат якої-небудь справи, питання чи процесу”, н-д: *Саме тоді сунули з Польщі на Галичину фаланги адміністративних урядовців, і площі ті (під забудови) шалено росли в ціні. **Кон'юнктура** стала такою, що за один день можна було заробити на півроку спокійного життя [11, 101];**

“контакт // контракт” — розрізняються кореневим приголосним **р**. **Контакт** — “діловий зв'язок, тісні стосунки, взаємна узгодженість дій”, н-д: *Постійними стали творчі **контакти** між театральними колективами України та Азербайджану [11, 103], **контракт** — “письмова угода, договір із взаємними зобов'язаннями його учасників”, н-д: *Або зустрінуться вони значно пізніше, коли закінчиться термін **контракту** і вона зможе повернутися додому [11, 103].**

За характером семантичних зв'язків пароніми в юридичній термінології умовно поділяємо на такі групи: *пароніми синонімічні; пароніми з певною семантичною близькістю; пароніми, відмінні за значенням, але співвіднесені предметно; пароніми, що різняться кореневим звуком і наголосом.*

Як відомо, пароніми — це одиниці, що здебільшого вживаються в лексичній системі з різними значеннями. В юридичній термінології фіксуємо паронімічні синоніми, тобто слова, близькі за звучанням і за семантикою:

1) пароніми синонімічні:

- “дійовий // діючий” — спільний корінь **ді(й)-**; розрізняються суфіксами **-ов-**, **-юч-**. **Дійовий** — “здатний активно діяти або впливати на що-небудь; який дає бажаний результат”, н-д: *Основна провідна риса українського історичного епосу — це патріотизм, безмежна, **дійова** любов до батьківщини [11, 63], і **діючий** — “той, що діє, виконує певні функції”: *У хлопця народжувалася вже інша думка: зробити модель **діючої** електричної печі, яка варить сталь [11, 63];**
- “засуджувати // осуджувати” — спільні корінь **-судж-**, суфікс **-ува-**; розрізняються префіксами **за-**, **о-**. **Засуджувати** — “визначати яку-небудь міру покарання винуватцю; Не схвалювати, негативно ставитися до кого-, чого-небудь”, н-д: *Мене двадцять літ у слідстві мучили, очей збавили; ще на двадцять літ **засудили** [11, 80], і **осуджувати** — “висловлювати невдоволення чиймись діями, вчинками; негативно ставитися до кого-, чого-небудь”, н-д: *Ми повинні одверто, різко **осудити** все це, показати, що не хочемо і не маємо права потурати [11, 80].**

Іноді до паронімів зараховують тільки спільнокореневі слова. Але спільнокореневі слова перебувають у складній взаємодії зі значенням того слова, від якого вони утворились [5, 273].

2) пароніми з певною семантичною близькістю:

“кампанія // компанія” — розрізняються кореневими голосними **а, о**. Ці два близькозвучні слова досить часто вживають одне замість одного. **Кампанія** — (від фр. *campagne* “похід”) — “сукупність заходів для здійснення в певний період якого-небудь важливого громадсько-політичного або господарчого завдання”, н-д: *Виборча **кампанія** пройшла організовано* [12, т. IV, 85] і **компанія** — (від іт. *compagnia*, що зводиться до лат. *sit* “разом” та *panis* “хліб”) — “те саме, що товариство. Капіталістичне торговельне або промислове товариство, що об’єднує підприємців; спілка”, н-д: *Величезні бариші давали англійській буржуазії торгові **компанії*** [11, т. IV, 249];

“дипломат // дипломант” — спільний корінь диплом-, розрізняються суфіксами **-ант, -ат**. **Дипломант** — “особа, відзначена почесним дипломом за видатні успіхи в якій-небудь галузі”, н-д: *Там були представлені дві скрипки і альт. Любитель з Вінниці став **дипломантом** конкурсу* [11, 60] і **дипломат** — “службова особа, уповноважена урядом однієї держави для зносин або переговорів з іншою державою”, н-д: *Ви не повинні бути ніким забути: ні мінливими політиками, ні **дипломатами*** [11, 60];

“інтерпеляція // інтерполяція” — пароніми інтерпеляція // інтерполяція розрізняються кореневими голосними **е, о**. **Інтерпеляція** — “у парламентах — письмовий запит урядові з якогось важливого питання, після обговорення якого приймається відповідна ухвала”, н-д: *Представник партії лейбористів вніс у парламент **інтерпеляцію** про перспективи розвитку торгівлі країни на наступний рік* [11, 92] і **інтерполяція** — “неавторська вставка пізнішого походження в літературному або іншому тексті, яка відсутня в оригіналі”, н-д: *Різні види **інтерполяцій** часто зустрічалися в текстах творів римських юристів* [11, 92]; “особовий // особистий” — нечітко розрізнявана паронімічна група — прикметники особовий // особистий. Спільний корінь **особ-**; розрізняються суфіксами **-ист-, -ов-**. **Особистий** — “який належить певній особі; призначений для ідивідуального користування чи обслуговування (переважно про конкретні предмети)”, н-д: *В **особистій** власності можуть бути предмети вжитку, **особистого** споживання, комфорту і підсобного домашнього господарства, жилий будинок і трудові заощадження* [11, 136], **особовий** — “який стосується окремої людини, індивіда; склад людей, що працюють або служать у якій-небудь установі, військовій частині, на підприємстві”.

3) пароніми, відмінні за значенням, але співвіднесені предметно:

- “прокуратор // прокурор” — **прокуратор** (кор. **прокур**, суф. **-атор-**) — “у Давньому Римі — управляючий господарством, судовий повірений; чиновник зі збору податків; управляючий імператорськими землями від імені імператора” [14, 348] і **прокурор** (фр., від лат., *пiклююсь, керую*) — “посадова особа органів прокуратури, наділена повноваженнями зі здійснення прокурорського нагляду” [14, 348];
- “контролінг // контроль” — **контролінг** — фінансовий облік і контроль на фірмі, підприємстві; профільний підрозділ фірми, н-д: **контролінг**

збутової політики в системі управління підприємництвом [14, 197] і **контроль** — дії, пов'язані з перевіркою знань та виконання завдань, н-д: застосовувати експериментальну методику з використанням тестового **контролю** знань у навчальному процесі [14, 197].

У лінгвістичних студіях дискутується питання щодо ролі наголосу в паронімах. Так, на думку В. Сімонок, розбіжність у погляді на роль наголосу зумовлено типом мовлення: усним чи писемним. Науковці, що орієнтуються на усне мовлення, визнають роль наголосу, інші, хто акцентується на писані тексти, вважають, що наголошуванням в оцінці паронімів можна знехтувати [5, 273].

4) пароніми, що різняться кореневим звуком і наголосим:

- “статус // статут” — корені статус, статут (етимологічно спільнокореневі); розрізняються кінцевими приголосними **с, т** і наголосом: **статус** — “правове становище установ, організацій, осіб і т. ін.”, н-д: *У 1701 р. Києво-Могилянська колегія одержала права і статус академії* [11, 173] — **статут** — “зведення правил, положень, що визначають завдання, устрій, функції і порядок діяльності якоїсь організації, установи і т. ін.”, н-д: *статут про трудову дисципліну, статут організації тощо* [11, 173].

За мовним походженням виокремлюємо запозичені терміни-пароніми, які, як і власне українські, є малопродуктивними в аналізованій терміно-стимі:

- “рекуперація // рекуператор”. Пароніми рекуперація (англ.: *recuperation* — компенсація; франц.: *récupération* (*f*) отримання назад, повернення; **компенсація** (збитків) — “1. Витребування на підставі судового рішення майна, неправомірно вилученого або утримуваного. 2. Суд, що розглядав майнові позови між римлянами та переселенцями” [14, 389] і **рекуператор** — “член колегії, що складалася з 3 або 9 осіб, які приймали рішення у справах, що вимагали прискореного розгляду (майнові позови між римлянами і переселенцями; компенсація збитків на основі міжнародних договорів)” [14, 389];
- “трасант // трасат” — “**трасант**” термін з економічно-правової сфери. Так фахівці називають юридичну особу, банк чи іншу фінансову установу, яка видає переказний вексель (тратту) та відповідає за акцепт і платіж за ним [13, 902] і **трасат** — “юридична або фізична особа, що акцептує переказний вексель (тратту) і тим самим бере на себе зобов'язання сплатити за цим векселем його вартість з настанням строку платежу” [13, 903]. Тобто перший є активним суб'єктом дії, другий — фактично її пасивним об'єктом.

Отже, явище паронімії в юридичній термінології властиве з тими самими принциповими ознаками, які притаманні всій сучасній лексичній системі української мови. Найбільш характерними особливостями для юридичної термінології є виокремлення паронімів за ступенем звукового оформлення, способом творення та характером семантичних зв'язків. З'ясовано, що більшість паронімів української мови виникла за допомогою морфологічного

способу словотворення, шляхом додавання до основи суфіксальних і префіксальних морфем. Найменш продуктивними для термінології юриспруденції є пароніми за мовним походженням.

Література

1. Дудик П. С. Стилїстика української мови: навч. посіб. К.: Вид. центр "Академія", 2005. 368 с.
2. Петухова О. В. Паронімія як лексико-семантичне явище в українській термінології металознавства // Дослідження з лексикології і граматики української мови. 2011. Вип. 10. С. 197–205.
3. П'ятецька О. Пароніми в професійній мові економіста // Культура слова. 2010. Вип. 73. С. 144–148.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006.
5. Сімонок В. Лексико-семантична рецепція іншомовної лексики в українській мовній картині світу: дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / В. П. Сімонок. Харків, 2002.
6. Сучасна українська літературна мова: підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. К.: Вища шк., 2002. 439 с.
7. Сучасна українська мова: підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономаріва. 2-ге вид., переробл. К.: Либідь, 2001. 400 с.
8. Тур О. М. Паронімія як лексико-семантичне явище в українській термінології землеустрою та кадастру // Наукові праці Чорноморського держ. ун-ту імені Петра Могили. Сер. : Філологія. Мовознавство. 2009. Т. 98. Вип. 85. С. 125–128.
9. Українська мова: Енциклопедія // редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. 2-ге вид., випр. і допов. 824 с.
10. Bakhov I. S. Dialogue of Cultures in Multicultural Education // World Applied Sciences Journal, 29 (1), 106–109.
11. Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А. Словник паронімів української мови (СПУМ). К.: Рад. шк., 1986. 224 с.
12. Словник української мови: у 11 т. (СУЛМ) / АН УРСР. Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1970–1980.
13. Великий енциклопедичний юридичний словник (ВЕЮС) / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. К. : ТОВ "Вид-во "Юридична думка", 2007. 992 с.
14. Багатомовний юридичний словник-довідник (БЮСД) / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. К.: Вид.-поліграф. центр "Київський ун-т", 2012. 543 с.
15. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. К. : Рідна мова, 2000. 351 с.

Osky'rko O. P. The Phenomenos Of Paronymy In Ukrainian Terminology Of Gurisprudence.

The article is devoted to the analysis of one of the lexical and semantic phenomena of the Ukrainian language — the terminology of jurisprudence. The main ways of origin of the phenomenon of paronymies are determined, different types of paronyms are revealed; the methods of distinguishing paronym definitions in the terminology of jurisprudence are analyzed. It was found that the phenomenon of paronymy is little-explored and relevant in the current linguistic. Paronyms in

terminology have been the subject of scholars, but legal terminology has long gone unnoticed. Developments in linguistic studies contribute to the process of codification and ordering of terminological units of the Ukrainian language. Modern scientific research contributes to the understanding of the phenomenon of paronymy in terminology, to identify the characteristic features of paronyms, to show paronyms with other linguistic phenomena: antonyms, homonyms, synonyms, polysemy, and so on. In the linguistic literature there is no comprehensive coverage of the essence of paronyms. The scientists understand the interpretation of definitions and visions of the possibilities of such a group of vocabulary as paronyms differently, interpret lexical-semantic contacts in groups of consonant words. The lack of a comprehensive approach to the study of the phenomenon of paronymy is explained by the structural and functional heterogeneity of this phenomenon. It has been found that paronymy has common features in terminology and common vocabulary. Analyzing the lexical and semantic features of paronyms of Ukrainian legal terminology, it is possible to distinguish their types by the following features: the degree of convergence of sound design; the nature of semantic connections; way of creation.

<https://doi.org/10.32689/2522-4603-2019-02/58-40-50>

Надійшла 4 грудня 2019 р.